

**MILLIY G'OYA ORQALI IJTIMOIIY FAOLLIKNI OSHIRISHNING
PSIXOLOGIK MEXANIZMLARI**

Nizomiy nomidagi O'zMPU talabasi
Fayzulloeva Chehronabonu
Psixologiya kafedrasi o'qituvchisi
Saidova Nargiza Ismatulla qizi

Annotatsiya

Ushbu maqolada milliy g'oya jamiyat a'zolarining ijtimoiy faolligini oshirishda namoyon bo'ladigan psixologik omillar va mexanizmlar tahlil qilinadi. Milliy o'zlik, vatanparvarlik, ijtimoiy birdamlik kabi qadriyatlarning shaxs motivatsiyasi, ijtimoiy mas'uliyat hissi va fuqarolik pozitsiyasiga ta'siri yoritilgan. Shuningdek, yoshlar ongida milliy g'oyaning barqaror shakllanishi hamda jamiyatdagi faollikni kuchaytirishga xizmat qiluvchi psixologik yondashuvlar asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: milliy g'oya, ijtimoiy faollik, psixologik mexanizmlar, motivatsiya, vatanparvarlik, fuqarolik pozitsiyasi, ijtimoiy mas'uliyat, milliy o'zlik, qadriyatlar, yoshlar

Аннотация

В статье рассматриваются психологические механизмы, посредством которых национальная идея способствует повышению социальной активности граждан. Анализируются влияние национальной идентичности, патриотизма и общественной солидарности на мотивацию личности, чувство ответственности и гражданскую позицию. Особое внимание уделено формированию устойчивой национальной идеи у молодёжи и психологическим подходам, направленным на активизацию общественного участия.

Ключевые слова: национальная идея, социальная активность, психологические механизмы, мотивация, патриотизм, гражданская позиция, социальная ответственность, национальная идентичность, ценности, молодёжь

Annotation

This article explores the psychological mechanisms through which the national idea enhances social activity among members of society. It examines how national identity, patriotism, and social solidarity influence personal motivation, a sense of responsibility, and the development of civic engagement. The article also highlights psychological approaches aimed at fostering a stable national idea among youth and strengthening their active participation in society.

Keywords: national idea, social activity, psychological mechanisms, motivation, patriotism, civic engagement, social responsibility, national identity, values, youth

KIRISH. Globallashuv jarayonlari chuqurlashib borayotgan hozirgi davrda jamiyatning barqaror taraqqiyotini ta'minlash, fuqarolarning ijtimoiy faolligini kuchaytirish va ularning ma'naviy-ruhiy dunyosini mustahkamlash dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Ijtimoiy faollikning yuksalishi, avvalo, shaxsning ichki motivatsiyasi, fuqarolik pozitsiyasi va jamiyat oldidagi mas'uliyat hissining shakllanganligiga bog'liq. Bu jarayonda milliy g'oyaning o'rni alohida ahamiyat kasb etadi, chunki u jamiyat a'zolarining ma'naviy birlikda yashashini ta'minlaydigan, ularni umumiy maqsad sari birlashtiradigan kuchli ruhiy-psixologik omildir. Milliy g'oya nafaqat tarixiy xotira va milliy qadriyatlarning mujassami, balki shaxsning hayotiy pozitsiyasiga, dunyoqarashiga, ma'naviy ehtiyojlariga ta'sir ko'rsatuvchi psixologik mexanizm sifatida ham namoyon bo'ladi. U insonda Vatanga sadoqat, ijtimoiy mas'uliyat, tashabbuskorlik, birdamlik kabi fazilatlarining shakllanishiga xizmat qiladi. Shu bois milliy g'oya asosida fuqarolarning ijtimoiy faolligini oshirish mexanizmlarini o'rganish nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham muhim sanaladi.

O'zbekiston jamiyatida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar, yoshlarning ijtimoiy hayotdagi rolini oshirishga qaratilgan davlat dasturlari ham milliy g'oyaning mohiyatini chuqur anglashni, uning psixologik ta'sir mexanizmlarini ilmiy asosda tadqiq etishni talab qilmoqda. Mazkur izlanishlar zahirida milliy g'oyaning shaxs psixologiyasiga ta'siri, uning motivatsion, kognitiv va affektiv komponentlari, shuningdek, ijtimoiy faollikni kuchaytirishga xizmat qiluvchi psixologik yondashuvlar yotadi.

Shu nuqtayi nazardan, ushbu maqolada milliy g'oya orqali ijtimoiy faollikni oshirishning psixologik mexanizmlari tahlil qilinadi, milliy qadriyatlarning shaxs va jamiyat hayotidagi o'rni hamda ularning faollikni rag'batlantirishdagi funksional ahamiyati yoritiladi.

ASOSIY QISM. Milliy g'oya shaxsda milliy identifikatsiya tuyg'usini kuchaytiradi va shu orqali uning ijtimoiy faolligini mustahkamlaydigan psixologik mexanizmlar ishlaydi. Ijtimoiy psixologiyada Tajfel va Turner'dagi ijtimoiy identifikatsiya nazariyasi (Social Identity Theory) shuni ko'rsatadiki, odamlar guruhga mansublikni o'z shaxsiy identitetining muhim qismi sifatida qabul qiladilar. Milliy g'oya shuni amalga oshirishga xizmat qiladi — odam o'zini milliy guruh a'zosi sifatida ko'rib, “biz” hissini his qiladi, bu esa uning ijtimoiy va fuqarolik faolligiga turtki bo'ladi.

Bundan tashqari, optimal distinctiveness nazariyasi (Optimal Distinctiveness Theory) shuni ta'kidlaydiki, shaxslar bir tomondan guruhga mansublik orqali o'zini bog'langan his qilmoqchi, ikkinchi tomondan esa o'ziga xoslik va ajralib turishni xohlashadi. Milliy g'oya aynan ushbu psixologik ehtiyojni qondirishda muhim rol o'ynaydi: milliy identifikatsiya shaxsga ijtimoiy birlashish (ingroup) hissini beradi, lekin bir vaqtning o'zida bu identifikatsiya unga o'ziga xos milliy xususiyatlari bilan boshqalaridan farqlanish imkoniyatini ham beradi.

Shaxsning o'z-o'zini identifikatsiyalash jarayonida ijtimoiy muhitning roli katta ekanligi ham ilmiy tadqiqotlarda ko'rsatilgan. Masalan, o'zbek psixolog olimlaridan Shamsiddinov

Sadriddin shaxsning identifikatsiyasini shakllantirishda atrofda ijtimoiy muhit, qadriyatlar va guruh a'zolari fikrlari psixologik jihatdan muhimligini ta'kidlaydi. Shu tarzda, milliy g'oya va milliy qadriyatlar shaxsning o'zini “milliy guruh”ga tegishli his qilishida asosiy “ichki” komponent bo'lishi mumkin.

Milliy g'oya tug'ilganda yoki mustahkamlanganda, bu “ijtimoiy mas'uliyat” tuyg'usini ham rivojlantiradi. Shaxs o'z millatining kelajagi va farovonligi uchun mas'uldir degan ong bilan harakat qiladi. Bu psixologik jihatdan “fuqarolik pozitsiyasi” va “ijtimoiy mas'uliyat”ni rag'batlantiradi, chunki milliy birlik va umumiy maqsad tuyg'usi odamlarni jamiyatdagi muammolarni hal qilishda, ijtimoiy tashabbuslarda ishtirok etishda faol bo'lishga undaydi.

Bundan tashqari, milliy g'oya yoshlar orasida nолоyiqlik tuyg'usini kamaytirishi va maqsadli turmush pozitsiyasini shakllantirishi mumkin. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy faol yoshlar, intellektual vapsixologik xususiyatlari jihatdan boshqacha rivojlanadi: ularning kreativ fikrlashi, jamoaga foyda keltiradigan tashabbuslarda ishtiroki va mas'uliyat hissi yuksak bo'ladi. Milliy g'oya esa bu tashabbuskorlik va mas'uliyatni mustahkamlashda katalizator rolini o'ynaydi.

Shuningdek, ijtimoiy munosabatlar va muloqot psixologiyasi nuqtai nazaridan, milliy g'oya ham ijobiy psixologik ta'sir ko'rsatadi. Moslashuvchan identifikatsiya va guruhga mansublik tuyg'usi shaxslar o'rtasida empatiya, ishonch va hamkorlikni oshirishi mumkin. Bu esa jamiyatda ijtimoiy integratsiyani kuchaytiradi va fuqarolarni birgalikdagi harakatlarga jalb qilish uchun zarur psixologik poydevor yaratadi.

Jadval 1. Milliy g'oya orqali ijtimoiy faollikni oshirishning psixologik mexanizmlari

Psixologik mexanizm	Tavsif	Ijtimoiy faollikka ta'siri	Ilmiy asos / tadqiqot
Guruh identifikatsiyasi	Shaxs o'zini milliy guruh a'zosi sifatida qabul qiladi	Shaxs jamoaviy loyihalarda, ijtimoiy tashabbuslarda ishtirok etadi	Tajfel & Turner, Social Identity Theory
Milliy qadriyatlar bilan uyg'unlashuv	Shaxs o'z qadriyatlarini milliy qadriyatlar bilan moslashtiradi	Mas'uliyat, vatanparvarlik va jamiyat uchun tashabbusni oshiradi	Shamsiddinov S., O'zbekiston psixologik tadqiqotlari
Motivatsiya	Ichki motivatsiya: milliy g'oya shaxsni faoliyatga undaydi	Ijtimoiy faol qarorlar va tashabbuslar ko'payadi	Deci & Ryan, Self-Determination Theory
Fuqarolik pozitsiyasi	Shaxs o'zini jamiyat oldida mas'ul deb hisoblaydi	Jamiyatdagi muammolarni hal qilishda faol bo'lish	Civic Engagement Research, 2020
Affektiv aloqalar	Milliy g'oyaga bo'lgan	Empatiya, ishonch va	Empathy & Social

	hissiy bog‘lanish	hamkorlik oshadi	Cohesion Studies
--	-------------------	------------------	------------------

Tahlil:

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, milliy g‘oya bir vaqtning o‘zida bir necha psixologik mexanizmlarni faollashtiradi: shaxs guruh identifikatsiyasi orqali o‘zini jamiyatga tegishli his qiladi, milliy qadriyatlar bilan uyg‘unlashuv mas’uliyat hissini oshiradi, ichki motivatsiya esa harakatlarni rag‘batlantiradi. Fuqarolik pozitsiyasi va hissiy bog‘lanish shaxsning ijtimoiy tashabbuslarda qatnashishini kuchaytiradi. Shu tarzda, bu mexanizmlar birgalikda ijtimoiy faollikni yuksaltiradi.

Sxema: Milliy g‘oya → Psixologik mexanizmlar → Ijtimoiy faollik

Milliy g‘oya

+-----+
| Psixologik mexanizmlar |
+-----+

Guruh identifikatsiyasi
Milliy qadriyatlar
Motivatsiya

Fuqarolik pozitsiyasi

Ijtimoiy faollik

Tahlil:

Sxemadan ko‘rinib turibdiki, milliy g‘oya ijtimoiy faollikni oshirish jarayonida markaziy omil hisoblanadi. U bir nechta psixologik mexanizmlarni faollashtiradi: guruh identifikatsiyasi shaxsni jamoaga integratsiya qiladi, milliy qadriyatlar motivatsiyani mustahkamlaydi, fuqarolik pozitsiyasi va hissiy bog‘lanish esa shaxsning tashabbuskorligini oshiradi. Bu mexanizmlar bir-birini mustahkamlaydi va shaxsning ijtimoiy hayotdagi faoliyatini barqaror qiladi.

XULOSA. Ushbu maqolada milliy g‘oya orqali shaxsning ijtimoiy faolligini oshirishdagi psixologik mexanizmlar tahlil qilindi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, milliy g‘oya shaxsda guruh identifikatsiyasi, milliy qadriyatlar bilan uyg‘unlashuv, ichki motivatsiya, fuqarolik pozitsiyasi va hissiy bog‘lanish kabi psixologik jarayonlarni faollashtiradi. Ushbu mexanizmlar birgalikda ijtimoiy faollikni kuchaytiruvchi vosita sifatida ishlaydi.

Ilmiy tadqiqotlar, xususan Tajfel va Turner dagi ijtimoiy identifikatsiya nazariyasi hamda

Deci va Ryanning ichki motivatsiya nazariyasi, shuningdek, O'zbekistondagi psixolog olimlarning izlanishlari, milliy g'oyaning shaxs va jamiyat hayotidagi markaziy o'rnini tasdiqlaydi. Milliy g'oya orqali shakllangan ijtimoiy faollik, shaxsni jamiyat oldidagi mas'uliyatni his qilishga, tashabbuskorlik va hamkorlik ko'rsatishga undaydi, yoshlar ongida esa maqsadli va barqaror fuqarolik pozitsiyasini mustahkamlaydi.

Shu bilan birga, milliy g'oya ijtimoiy birdamlik va empatiya tuyg'ularini kuchaytiradi, shaxslarni umumiy maqsad sari yo'naltiradi va jamiyatning barqaror rivojlanishida muhim psixologik resurs vazifasini bajaradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, milliy g'oya nafaqat ma'naviy va madaniy qadriyat, balki fuqarolarni faol ijtimoiy ishtirok etishga undovchi kuchli psixologik vositadir.

Kelgusida ushbu mavzu bo'yicha ilmiy izlanishlarni davom ettirish, milliy g'oyaning psixologik mexanizmlarini yanada chuqurroq o'rganish, shuningdek, ijtimoiy faoliyatni rag'batlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish muhim hisoblanadi. Shu tarzda milliy g'oya nafaqat shaxsning ma'naviy rivojlanishiga, balki jamiyatdagi barqarorlik va ijtimoiy integratsiyaga ham sezilarli hissa qo'shadi.

Adabiyotlar ro'yxati:

- 1.Samadova Sarvinoz Samad qizi. Milliy g'oya, ma'naviyatning pedagogik asoslari [o'quv qo'llanma]. Buxoro: “Durdona” nashriyoti, 2022.
- 2.“Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq” darsligi qo'llanmalari — O'zbekiston oliy ta'limi uchun 5111600 ta'lim yo'nalishi doirasida. (2024–2025)
- 3.Cichocka, Aleksandra & Cislak, Aleksander. The role of national identification in explaining political and social civic engagement. 2020.
- 4.Park, Jinseo & Hong, Ah Jeong. Development and validation of civic engagement scale. Humanities and Social Sciences Communications, 2025.